

**POZNÁMKY K NÁLEZU ZÁRAZY SÍŤNATÉ
(*OROBANCHE RETICULATA*) NA ZNOJEMSKU**

**NOTES ON THE FINDING OF *OROBANCHE RETICULATA*
IN THE ZNOJMO DISTRICT
(SOUTH-WESTERN MORAVIA, CZECH REPUBLIC)**

Pavel D ř e v o j a n

*Ústav botaniky a zoologie, Přírodovědecká fakulta, Masarykova univerzita,
Kotlářská 2, 611 37 Brno; pavel.drevojan@seznam.cz*

Abstract: This paper describes the finding of thistle broomrape (*Orobanche reticulata*), a rare species of the Czech flora, in the Znojmo district. In total, ten individuals of the species were observed at a forest edge in the forest between the villages of Božice, Hrušovany nad Jevišovkou and Pravičice. It is the first documented record of this species in southwestern Moravia.

Key words: floristics, *Orobanchaceae*, thistle broomrape

ÚVOD

Záraza síťnatá je schopna parazitovat na širokém spektru druhů. Jejimi nejčastějšími hostiteli u nás jsou zástupci rodů *Carduus* a *Cirsium* – *Cirsium arvense*, *C. eriophorum*, *C. oleraceum*, *C. palustre*, ojedinelé *C. acaule*, *C. canum*, *C. heterophyllum*, *C. vulgare*, *Carduus acanthoides* a *C. crispus* (ZÁZVORKA 2000). Pouze zcela výjimečně bylo pozorováno parazitování této zárazy na druhu *Carlina acaulis* subsp. *acaulis* (Zázvorka, in verb.) a na lokalitě u Církvic u Sebuzína v Českém středohoří byl zřejmě hostitelem dokonce zástupce rodu *Thymus* (ZÁZVORKA 2003).

Záraza síťnatá u nás roste roztroušeně až dosti vzácně v termofytiku a mezofytiku v kolinním a suprakolinním stupni v severní polovině Čech a na střední Moravě, jinde pouze ojedinelé. V nejsušších a nejteplejších oblastech chybí nebo se vyskytuje jen vzácně (SLAVÍK 2000, ZÁZVORKA 2000, ŠTĚPÁNKOVÁ 2012).

Jako druh silně ohrožený je uvedena v příloze vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb. Podle aktuální verze červeného seznamu cévnatých rostlin České republiky je rovněž řazena mezi kriticky ohrožené taxony naší květeny (GRULICH 2012). Toto zařazení však nereflektuje její skutečnou míru ohrožení a je poněkud nadhodnocené (Zázvorka, in litt.). V posledních desetiletích byl zaznamenán nárůst počtu jejích lokalit a jako jediný druh zárazy se pozvolna šíří (ZÁZVORKA 2003).

Druh roste na druhotných, člověkem otevřených stanovištích, většinou na pasekách, v příkopech, starých zatravněných sádech, v minulosti rostl také na polích jako plevel (ZÁZVORKA 1986). Vyskytuje se v široké škále společenstev v závislosti na konkrétním hostiteli (ZÁZVORKA 1997).

NÁLEZ

Dne 14. 6. 2015 mě při jízdě na kole v lese rozkládajícím se mezi Božicemi, Hrušovany nad Jevišovkou a Pravicemi v lesním lemu na okraji cesty zaujala dvojice záraz vysokých 80–90 cm. Při sběru herbářového dokladu (obr. 1), který je uložen v herbáři Masarykovy univerzity v Brně (BRNU), jsem zjistil, že záraza parazituje na druhu *Carduus crispus*. Toto zjištění mě vedlo k domněnce, že se jedná o zárazu síťnatou. Správnost mé determinace potvrdil i J. Zázvorka. Během pozdějšího podrobného průzkumu naleziště jsem zaznamenal dalších šest jedinců a ještě další dva exempláře asi 300 m západně od lokality v lesním lemu při cestě ke dvoru Karlov. Rovněž jsem při této příležitosti zapsal následující fytoocenologický snímek dokumentující druhové složení porostu s výskytem zárazy:

Šanov, přechod štěrkovitého okraje lesní cesty a lemu stejnověké monokultury *Juglans nigra* 0,6 km ZJZ od Emina zámečku, 48°49'35,8"N; 16°20'55,8"E (WGS-84), rovina, plocha 20 m² (2 × 10 m), 202 m n. m., pH 7,44 (měřeno ve vodném roztoku), E₂ = 15 %, E₁ = 60 %, E₀ = < 1 %, 3. 7. 2015.

E₂: *Euonymus europaeus* 2a, *Ailanthus altissima* 1.

E₁: *Carduus crispus* 3, *Rubus caesius* 2a, *Aegopodium podagraria* 1, *Ballota nigra* 1, *Acer pseudoplatanus* juv. +, *Aethusa cynapium* subsp. *elata* +, *Ailanthus altissima* juv. +, *Amaranthus* sp. +, *Artemisia vulgaris* +, *Bromus sterilis* +, *Chelidonium majus* +, *Chenopodium album* agg. +, *Dactylis polygama* +, *Elymus caninus* +, *E. repens* +, *Fallopia dumetorum* +, *Fraxinus excelsior* juv. +, *Galium aparine* +, *Geum urbanum* +, *Glechoma hederacea* +, *Juglans nigra* juv. +, *Lamium maculatum* +, *Lapsana communis* +, ***Orobanche reticulata*** +, *Plantago major* +, *Poa annua* +, *P. nemoralis* +, *Polygonum aviculare* agg. +, *Pulmonaria obscura* +, *Sambucus nigra* juv. +, *Setaria viridis* +, *Solidago gigantea* +, *Sonchus oleraceus* +, *Stachys sylvatica* +, *Stellaria media* +, *Torilis japonica* +, *Urtica dioica* +, *Viola odorata* +, *Acer platanoides* juv. r, *Asarum europaeum* r, *Capsella bursa-pastoris* r, *Carduus acanthoides* r, *Epilobium* cf. *adenocaulon* r, *Galinsoga quadriradiata* r, *Robinia pseudoacacia* juv. r, *Taraxacum* sect. *Taraxacum* r, *Trifolium repens* r, *Veronica persica* r.

E₀: neanalyzováno.

Porost není možné jednoznačně klasifikovat. Druhy, které ho tvoří, lze rozdělit do několika skupin. Dominují v něm nitrofilní lemové druhy rostoucí na polostinných stanovištích, např. *Aegopodium podagraria*, *Ballota nigra*, *Carduus crispus* nebo *Torilis japonica*. Dále se zde vyskytují i hajní druhy (*Asarum europaeum*, *Dactylis polygama*, *Elymus caninus* a *Pulmonaria obscura*). Pouze okrajově do porostu pronikají druhy sešlapávaných stanovišť (*Plantago major*, *Poa annua*, *Polygonum aviculare* agg. a *Trifolium repens*). Poslední skupinu představují ruderalní druhy zavlečené sem s dopravou nebo materiálem použitým ke zpevnění cesty, např. *Chenopodium album* agg., *Setaria viridis* nebo *Sonchus oleraceus*.

Prezentovaný nálezný záraz síťnaté pravděpodobně představuje její vůbec první doložený výskyt ve fytogeografickém podokrese 18a. Dyjsko-svratecký úval (cf. ZÁZVORKA 2000). Nejbližší známé lokality, na nichž byl výskyt druhu doložen herbářovými sběry, leží v širším okolí Mikulova. Nejstarší doklad odtud pochází ze

Obr. 1. Herbářový sběr zárazy síťnaté (*Orobanche reticulata*) z lemu lesa rozkládajícího se mezi Božicemi, Hrušovany nad Jevišovkou a Pravicemi – a) celkový habitus, b) detail květu.
Fig. 1. Herbarium specimen of *Orobanche reticulata* from the edge of forest between the villages of Božice, Hrušovany nad Jevišovkou and Pravice – a) general habitus, b) detail of bloom.

začátku 20. let 20. století (Mikulov: lesy k Pulgarovu [= Bulharům]. *J. Podpěra* VI. 1911 BRNU). Výskyt druhu v tomto území byl potvrzen i v nedávné době (Bulhary: suchý břeh nad odbočkou k hájence Bulhary, 2,35 km JJZ od kostela ve vsi. S. m. 195 m. *J. Danihelka* 15. 6. 2002 MMI a Sedlec: Milovický les, obora Bulhary, oplocenka na velké pasece východně od cesty zvané Automobilka, 3,1 km S od kostela; v lesní kultuře (převážně dub letní) na *Carduus acanthoides*. S. m. 290 m. *J. Danihelka* 30. 6. 2004 BRNU).

V předcházejících letech jsem na lokalitě zárazu nezaznamenal, i když ji navštěvuji pravidelně. Je otázkou, zda se zde druh vyskytl poprvé nebo po mnohaleté absenci způsobené např. ústupem a opětovným návratem hostitele, která je u tohoto druhu zárazy uváděna (ZÁZVORKA 2000, 2003). Záraza síťnatá dokáže po zavlečení semen občas obsazovat i nová území, kde se v minulosti nevyskytovala (KROUFEK et al. 2012). Růst záraz všeobecně závisí na více faktorech, především se jedná o již zmiňované směřování sukcesního vývoje vegetace na stanovišti a s tím související prosperitě populace hostitelského druhu, dále pak na průběhu počasí během roku a též na jejich určité životní periodicitě (ZÁZVORKA 1989).

Na lesních okrajích podél cesty mezi dvorem Karlov a Emininým zámečkem se v průběhu vegetační sezóny vyskytují i další vzácnější druhy, např. *Alcea biennis*, *Arum cylindraceum*, *Dipsacus pilosus*, *Gagea minima*, *Hesperis sylvestris* nebo *Lavatera thuringiaca*.

Taxonomické pojetí a nomenklatura se řídí Seznamem cévnatých rostlin květeny České republiky (DANIHELKA et al. 2012).

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Jiřímu Zázvorkovi (Průhonice) za revize herbářového materiálu a připomínky k obsahu textu.

LITERATURA

- DANIHELKA J., CHRTEK J. JUN. & KAPLAN Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – *Preslia*, 84: 647–811.
- GRULICH V. (2012): Red List of vascular plants of the Czech Republic: 3rd edition. – *Preslia*, 84: 631–645.
- KROUFEK R., KRÍŽ M., NEPRAŠ K. & VLAČIHA V. (2012): Zárazy Českého středohoří. – ČSOP ZO Ústí nad Labem, Ústí nad Labem.
- SLAVÍK B. (2000): Fytogeografická charakteristika vybraných taxonů. – In: SLAVÍK B. (ed.): Květena České republiky. Vol. 6. Academia, Praha, 24–61.
- ŠTĚPÁNKOVÁ J. (ed.) (2012): Phytocartographical syntheses of the Czech Republic. – Botanický ústav AV ČR, Průhonice & Academia, Praha.
- ZÁZVORKA J. (1986): Zárazy (*Orobanch* L. s. 1.) v Československu a problematika jejich určování. – *Zprávy Čs. Bot. Společ.*, 21: 161–180.
- ZÁZVORKA J. (1989): Zárazy (*Orobanch* L. s. 1.) v Českém středohoří. – *Severočes. Přír.*, 23: 19–54.
- ZÁZVORKA J. (1997): *Orobanch* L. Záraza. – In: GOLIÁŠOVÁ K. (ed.): Flóra Slovenska. Vol. V/2. Veda, Bratislava, 478–529.
- ZÁZVORKA J. (2000): *Orobanch* L. – záraza. – In: SLAVÍK B. (ed.): Květena České republiky. Vol. 6. Academia, Praha, 489–513.
- ZÁZVORKA J. (2003): Zárazy (*Orobanch* L. s. 1.) v Českém středohoří (2. verze po patnácti letech). – *Severočes. Přír.*, 35: 59–98.